

Ilmi Kolla viis kirja aastatest 1951–1954

Jõhvis, 22. nov. 1951. a.

Paid kodused!

Jõudsingi Jõhvi. Ühe päeva olin Pärnus, siis kohe sõitsin edasi. Tallinnas anti mulle kohe komandering, sain kätte 700 rbl. Ma ei viibinud enam Tallinnas, vaid sõitsin kohe lõuna ajal Narva rongiga edasi. Juba rong oli täis igasugust “rämpsu”, nii et mul kohe tekkis kujutlus, kui võrd lolli kohta ma sõidan. Joobnud lallasid ja naised olid räpakad ja sorakil. Juba enne Tapa jaama jõudmist läks väljas pimedaks, ei näinud enam ümbrust. Tapas peatus kaua, seal käisin maas. Võib öelda, et see on Eesti ilusaim jaam, isegi Tallinna Balti jaamast uhkem. Tohtus hoones oli 5 (!) saali ooteruumina + emade ja laste tuba, hotellitoad ja kiirabi punkt. 3 sööklat, 8 einelauda (kioskit) ja hiigla kohvikusaal ühes majas. Peale selle 4–5 raamatu ja ajalehtede letti, apteegilett, kosmeetikakaubad, toalett-toad. Ja kõik väga puhas ning inimesi rongide läbisõidul täis. Kaevandusteraajooni jõudsin öösel. Hakkasin juba vagunis vestlema ühe noormehega, kes ka sõitis Jõhvi, see lubas mind hotellini saata. Üksi polekski julgenud minna, noh palju olevat siin igasugu bandiite ja vargaid. Pori on terves linnas põlvini. Võõrastemajas olen ühes toas kolme eidega: üks eestlane, kaks venelast. Toalettruume pole siin üldse, peseme koridoris, ja jäle peldik on õuel kesk pori järvesid. Kuid tuba on väga soe ja üldiselt hea. Rahva arvult on 85% venelased. Kõikjal tuleb rääkida venekeelt. Pursin ja saan hakkama ka. Söökla ja ühtlasi restoranihoone on ilus ja kuninglik – isegi Pärnus pole sellist maja. Aga sisemus! Laulinald 3 kuud vist juba laual. Ettekandjad räpased, toidud õudsed. Kuskil ei anta vist sellist solki. Lusikaid ja nuge ma uurin alati enne valge käes, kas nad pole pesemata. Aga sinne seltskond pole paremat saanud. Kaevurid ei käigi selles sööklas. Neil on oma kõrts, nimega “Korea”. Sellepärast, et seal tapetakse ja kakeldakse nagu Koreas. Sinna mul ei soovitatud ilma tugeva saatjata minna. Siis on veel “Tünn” – ümargune putka, kus tantsitakse. Rohkem siin “kultuuriasutusi” pole. Täna kohe algul käisin kirjaga komsomoli komitees, sealt lubati kaevandusse ette helistada minu tulekust. Läksingi kaevandusse nr. 2 linna lähedal. Tunnimehega oli kohe esimene sõnelus. Panin kogu oma vene keele välja, lõpuks laskis luugi juurde “propuskit”¹ nõudma. Nõudsin kohe kaevanduse ülemat. Sain kuidagi peahoonesse, istusin sekretariaadis, natšalnikut² ei olnud seal. Igavesed bürokraadid need ametnikud. Siis otsisin üles partorgi. See oli jälle venelane. Poole tunni jooksul seletasin talle ikka ära, mis mul vaja. Jõle karm mees oli see, kuid siis äkki oli kohe nõus. Anti selga kaevuri jopka, pikad vatkitud püksid ja kummisääririkud jalga ja suur plekkiiver pähe. Mind tuli juhtima üks osakonnajuhataja, noor mäetehnikumi lõpetanud poiss. See seletas mulle viimaseni täpselt kõik ära ja näitas ära kõik kaevandusekäigud. 50 meetrit maa all oli see kõik. Pikad, pikad käigud, keskel rööpad vagonettide sõidu jaoks. Ja õhk lihtsalt võimatu. Mõnes käigus see oli nii läppe, et lihtsalt polnud midagi hingata. Tä rääkis mulle, et kaevurid vahest minestavad siin. Kui mina jõudsin üles tagasi, olid lihtsalt mul külmad higitilgad näos. Töö seal all on kõik mehhaniseeritud. Vagonetid sõidavad elektriga, elektriga nad kallutavad põlevkivi välja, elektriga tõugatakse töötletud põlevkivi ja jäägid jälle renne mööda edasi. Väljas on otse taeva tõusvad tu-

¹ Luba (vn. k.).

² Ülemust (vn. k.).

Vasakult teine Ilmi Kolla.
KM EKLA, A-37:5390

hamäed. Ainus töö käsitsi oli laadijate töö. Labidatega uhuti kivid liikuvatesse transportööridesse. Ja kirkaid oli ainult seal, kus rajati uusi käike, tähendab enne lasti lõhkeainega pinnas puruks ja siis eraldati sodi kirkastega. Mõned käigud olid märjad ja pimedad. Hüplesime liipritel ainult kaasaantud kaevurilampide valgusel. Ja kõik need käigud olid ime vaiksed. Veepiiskade tilkumist ainult oli kuulda. Just kui öö. Temperatuur kõikjal ühesugune +10°. Käisime veel pumbamajades ja veehoidlates, vaatasime toestajate töid, tagavara väljapääse ja vanu varisenud kohti. Nii et esimene päev õnnestus. Aga see ümbrus on jöle. Õnn, et mulle anti siin olemiseks ainult 15 päeva – seepärast, et oli ka teisi komanderingu tahtjaid. Need päevad elan kuidagi ära. Aga pean olema. Ise ju tahtsin. Ärge mulle midagi siia saatke, ei kirju ega midagi. 7. dets. pean olema Tallinnas tagasi, umbes 8.–9. olen kodus. Selliste ilmadega on ainult kodus mugav.

С приветом!³

Ильми

Jõhvis, 27. nov. 51.

Jälle kirjutan natuke. Mul pole küll kuskil nii igav olnud kui siin. Igal õhtul tõmban mõttes ühe päeva maha – nüüd on neid veel 10 siin olla. Ja kui see kiri teile jõuab, siis on neid veel vähem. Nii väga tahaks koju. Tegin küll mõne tutvuse, kuid sest on vähe. Õhtuti istume siin hotellisaalikeses kollektiivselt koos, samovar keeb ja mängime doominod. Ega siin meid üle kümne inimese polegi. Teised on venelased, kaks Tallinna meest⁴ on eestlased. Koos käime kinos ja loeme üksteise raamatuid või lehti, mis vaid leidub. Minu toas on moskvalanna pojaga – 12-aastane Oleg. Väga andekas ja hea poiss. Joonistab suurepäraselt ja on hästi kasvatatud. Temaga joonistame kahekesi karikatuure ja ajame juttu. Tä on kannatlik ja õpetab mulle vene keelt. Kõik sõnad, mis ma valesti räägin, laseb uuesti hääldada.

³ Tervitades (vn.k.).

⁴ Manivald Kesamaa (1921–1985) ja Hans Leberecht (1910–1960).

Samovar huugab alatasa ja kõikjal peab rääkima venekeelt. “Корея’s” lõhuti täna jälle lauanõusid ja peksti pudelitega. “Упорная” juurde on 200 m pori. Täna käisin сапожник’ute⁵ artellis, lasin kinganina kinni taguda. Lõi vähemalt 50 naela ninasse, nüüd peab ka veidi. Siin on igas tänava ääres 3–4 kingseparutkat. Turulgi käisin kord. Seal oli küll selline vedel sopp, et andis sukki pesta pärast. (Muidugi koridoris, topsist valades.) Kurat teab, kuis ühes linnas küll nii palju pori võib olla! Muidu on siin vist küll kõik majad – peale äride ja meie “hotelli” – uued, valged ja kivist. Plused. Aga ikka ühele või 1½ perekonnale mõeldud. Aga igalt poolt sa märkad, et tegu on tööstuslinnaga. Liiguvad ainult tööriides inimesed kõiksugu puuride ja kirkatega, sõidavad ainult veoautod – neid on nii palju, et raske on üle tee minna. Igalt poolt paistab kõrgeid korstnaid ja tööstuste planke. Öhtuti on selgelt näha linnal lasuv tõmmu suits. Kaevurid tööriides, kõik ikka ametivormis. Selles linnas ei tarvitse kellelgi peljata riiete pärast. On loomulik lausa, kui käid tänaval tahmase ja savisena, või kui ostad turult ilma paberita toorest liha ja kannad seda kaenlas läbi linna. Aga töö on siin raske, väga raske. Mina ei elaks seal maa all ainsatki vahetust – õhk on halb. Ma mõtlen, et just neile rasketöötajajale oleks vaja siin kultuursemat õhkkonda, kvaliteetsemaid toite ja viisakamat teenindamist.

Aga mina olen tüdinenud, tüdinenud. Veel kümme päeva. See ei lähe sugugi ruttu...

Vaat, mis ma mõtlesin. Täpselt 7. detsembril ma pean Tallinnas tagasi olema – nii nõuavad komandeeringu andjad. Ma arvan, et mul pole tuju Tallinnas kauem olla – ja kui ei tule eriliselt mõjuvaid takistusi, siis sõidan 7.-dal kohe Pärnu poole edasi ka. 8.-da lõuna ajal bussiga võin siis Surju sõita. Ma ei tea praegu, kas see 8. ongi ehk laupäev. Mul on raske kohver – vast saaks Mati⁶ mind seni koolimajas oodata? Buss tuleb kolmveerand viis. Kahekesi saaks kohvri kergesti koju. Mis Mati arvab? Ma usun, et ma kindlasti sõidan 8.-dal. Mõelge läbi, kuis sobib see.

Jumala eest – surmani tüdinenud olen juba. Kuid pean olema.

Kas Tallinnast saadetud raha saite kätte?

Ja see on praegu kõik.

Nägemiseni.

I.

Ilmi Kolla Taagepera sanatooriumis. KM EKLA, A-37:5381

⁵ Kingseppade (vn. k.).

⁶ Ilmi Kolla noorem vend.

27. sept. 54.

Kallis Lehti!

Aitäh pika ja huvitava kirja eest – esiteks kirja enese, reisikirjelduse eest juba eraldi. Mitu korda ma ka seda ei loeks, ikka pean vaimustusest öhkama ning sind kadestama. Kui kord tuled, ära unusta kaasa võtmast neid oma matkapäevikuid (ja võibolla on sul ka fotosid). Ootan ahnelt.

Aga teine teema su kirjas – ma tean, mida sa läbi elad. On mage ja igapäevane, kui ütlen, et tunnen kaasa. Ma ju tean, mida see tähendab, mõistan, kui ränk on lahkumispiin. Ütlen sulle nagu sina mullegi – ole tubli. Ja ma tean, et seda sa ka oled. Meelt heita võivad ehk minutaolised virisejad (näed, ma isegi ei ütle enam enda kohta meelitusi, et optimist jne.), aga mitte Lehti Metsaalt. Ole vahva.

Ja minul siin – ikka haigla elu. Päevarežiim paneb nahka terve päeva, aega nagu millekski õieti ei jää. Magama ja jälle üles, kord kraadiklaas hammaste vahel, kord tuleb visiiti oodata. Nii lõpmatuseni. Ikka veel tuleb mul siin järjekorras olla ning oodata, millal kord mind lahkelt lõikama hakkavad. Selge, et mul läheb kaua ära. Lehti, tead, kui juba sina ka nii arvad, siis ma hakkann tõepoolest veel uskuma, et kõik pole veel otsas. Et on veel ometi võimalus elada nagu vaja ning õigemini elada. Olen nüüd kodunenud siinses peres (oldud on selles majas 2 kuud), kuid juba ajalehed üksinda tellisin aasta lõpuni samal aadressil. Ei hakkagi pead murdma ning südant vaevama küsimuse kallal, millal välja saan siit. Enneaegselt välja kippuda siit, tähendaks edasi vireleda.

Igal pool on kuldne sügis. Meie maja ühe poole akendest paistab ainult männimets, vihmane, niiske, pruuni kanarbikuga männimets, aga teiselt poolt on näha vahtrad, lõpmatult kollased ja kirjud vanad vahtrad. Kuhu see suvi ning terve aasta õieti jäi, sellest on raske aru saada. Sain omale hea voodi, otse akna all, vastu radiaatorit. Vihmaste päevadega on mõnus istuda patjade najal. Soe ja hea. Ainus käik on siit üleskorrale söögituppa. Hiljem tuleb kolida nagu-nii maja teise poole peale, ja peale esimest lõikust tuuakse ka toit voodisse. Otsustan endamisi, et talun ja kannatan kõik ära, et karjuma ei hakka ja surnukuurini ka asja ei lase minna. Lõpuks, miks peaksin surema? Hapnikupadjad ja kõikisugu süstid on olemas, kui peaks minema pahasti. Hoian ju ka ennast ja kosun vähehaaval. Meil on siin klaverimängija Raag. See mees arvab ikka, et võimatu olevat mind opereerida. Tema kaal on 3 korda minu kaal. Kuid mind see lihtsalt vihastab. Tahaks otse näidata, et pean vastu.

Nüüd hakkangi ootama talve, et sind kord jälle näha. Ja kord tuled ju jälle päriselt Tallinnasse tagasi.

Meid on praegu kuus naist toas. Üks nendest venelanna, teised aga eestlased ning toredad eided. Elvi Mäe on minuga ühevanune, kuid eriliselt me ei klapi. Ta käib koos ühe paksu plikaga teisest toast. Siis on veel Siina (28-aastane), vaiksevõitu naine, Niina – kes on eelmisest kümme aastat vanem, kuid lõbus vanapiiga ja Nelli, kes on üle prahi. Tä on abielus, on 34-aastane, pummeldab vahete-vahel ja ei karda kuraditki. Siis tirime teda vägisi visiidi ajaks voodisse ja surume teki alla, et vähemalt seni kuni arst käib, vakka oleks ja voodis püsiks. Võiks sulle palju-palju rääkida siinseseltskonnast, siinsetest elumeestest ja muidu toredatest ja seltsivatest nolkidest, kooliõpetaja Palmist, kellesse olen kõrvuni armunud, kuid kes on hellitatud, kardab tõmbetuult ja 37° palavikku, siis Otost, kes mind järjekindlalt jalutama kutsub ja toast end laseb välja visata. Pinduse Jürist, kes arvab, et võib võita iga naise, kui vaid tahab, siis kunstnik Tertsiusest⁷ ja niimoodi viiekümnest mehest ja teist samapaljust naisest. Aga kõik need inimesed lähevad ka ruttu meelest, kui siit ise ära minna, või kui nemad siit pikkamööda ükshaaval lahkuvad. Oleme ja elame küll koos pikki kuid, võibolla

⁷ Tõenäoliselt kunstnik Harry Tertsius (1915–1979).

mitu aastaaega ühesugustes oludes, ühes majas ja sama saatusega, kuid kui saame välja tõelisesse ellu, siis vähesed, kes veel meenuvad. Pole midagi sellist toredat ja head, mis meid seoks.

Mul on nii palju tahet kirjutada, otse valutab ja pakitseb kõik see, mida tahaks öelda. Kunas aga paberile panna ja kui hästi, kes teab. Hakka kirjutama – siis ei mõistagi. Aga muide, ma ikka kirjutan ka vahetevahel ja siis on nii lõpmatult hea olla, kerge ja rõõmus, kui midagi ka vahest olen teinud ja parajasti õnnestunult paberile valanud. Paremat tunnet tõesti ei saagi olla, see on nagu rõõm kingituse üle, rõõm tehtud tööst.

Vahest ma olen küll kohe kui haige, sõrmeotsteni sügeleb kehas see “loomispalavik”. Jumaluke, kuidas tahaks midagi teha.

Minu need “isiklikud asjad” on minust kuidagi praegu väga kaugel. Otseku ei puutukski praegu minusse see poiss, kelle eest mõni kuu tagasi oleks tulle pugunud. Ma armastan teda ikka ja ikka, kuid nii on parem. Ta ei häiri mind, ma ei piinle, ei karda tema pärast ega värise ootuses. Kas ma oleks siis saanud rahulikult siin rääkida aastastest haiglas olekust, kui kogu aeg oleks päevi lugenud kohtumisest kohtumiseni. Ma ei tea temast palju, kuid kui halb ta ka oleks – ma olen valmis minema temaga koos jälle, kui kord siit vabanen. Aga kes teab. Aeg ise peab seda selgitama. Ta mamma käib mind vaatamas tihti, kuid teda ma ei näe. Ainult õhtutel vahest, kui raadio annab nii südantrebivat muusikat, siis tuleb meelde ja võtab näo nutuseks. Aga selle nutuse näo magan ka tavaliselt hommikuks välja.

Kirjutada tahaks, laule, ja ei tea mis kõik veel. Kui ma ometi saaks kord puhtalt, rikkumatult paberile selle tule, mis mind piinab. Umbes nagu kana munavalus. (Ma ei tea, kust ma kuulsin sellise totra võrdluse.)

Mind kutsutakse siin Imbiks ja mul on kaks pisikest patsi ja hiiglasuured patsilindid. See on siin operatsioonihaigete mood (siis on raske palju kammida). Ah, mis. Siis on võimatu üldse midagi kätega teha, sanitar isegi söödad lusikaga.

Kuule, sa ka ju loed ikka eesti ajakirju ja lehti ja vast kuulad raadiost ka Tallinnat. Ütle, mis sa arvad Uno Lahest. Kõik need ta laulud, millele Podelski on muusika loonud⁸ ja estraadikavad ja satiirilised asjad. Ja see kogu “Piimahambad”.⁹ Tead, missugune minek sellel oli. Tüdrukud õpivad lennust ta laulude sõnu.

Hea küll. Tahan täna ruttu kirja lõpetada, saan ehk posti enne õhtust äraviimist. Läheb rute-mini. Palju viivitada sa küll ei tohi, sest mina hakkamast vastust ootama kohe, kui kirja kasti viskan.

Väga vara (kell 11 umbes) jääme siin õhtuti magama. Selle rumala kombe peab juurest ära harjutama, muidu läheb päris käest ära see elu. Kavatsen juba mitu nädalat, et hakkamast ööseti all vannitoas käima, seal on vaikne ja keegi ei sega. Võib lugeda või kõvasti oma värsse pomiseda. Aga trepp, mis sinna viib, on jälle pime ning õudne. Siin majas nii palju rahvast on surnud, päris narr, kuid veidi pelgan neid pimedaid kohti ja nurki. Kole ikka veidike. Ühel õhtul käisime väljas närve karastamas. Ott ja mina läksime täitsa pimedas surnukuuri akna taha, tahtsime näidata, et me ei karda midagi. Seal sees oli parajasti kaks surnud. Loomulik, et midagi ebaloomulikku ei juhtunud, kuid õudne oli tõsiselt. Tundus, et iga minut võivad need külmakad valge lina all liigutada.

Ja veel. Meil on nüüd siin uus kultuurnik, palgaline selline. No on kultuurnik. Enne oli kuskil kõrtsis akordeonimängija. Nüüd mängib meil igal õhtul (täpselt kella järel, mitte minutitki ei jää kauemaks) kolmveerand tundi vestibüülis akordeoni. Lood on restoraanist pärit kõik. Tangod ja muu bugi. Keegi teda suurt ei kuulagi, igaüks tegeleb oma seltskonnaga, kes mängib koroonat, kes piljardit, kes

⁸ Helilooja Gennadi Podelski (1927–1983) on viisistanud mitmeid U. Lahe tekste, nagu “Kevade valss” (Noorte Hääl 6. juuni 1954), “Kodumaa kutsub” (“Repertuaarileht: kunstilise isetegevuse ringidele 1955. a. Lenini päevadeks ja Nõukogude armee päevaks”. Tallinn, 1954).

⁹ Uno Lahe luulekogu “Piimahambad” ilmus 1954. a.

muidu ajab juttu. Vana mängib kui mehhanism, siis lööb pillid kotti ja läheb. Praegugi on kell varsti sedamoodi, et peaks hakkama mängima. Lähen lippan postkasti juurde, siis jään veidi kuulama.

Aga sina kirjuta ruttu ja ole hästi tubli ning vahva. Kes seda teab, kuis võib sinulgi minna kõik see lugu. Aga hästi läheb kindlasti.

Ela hästi seni.

Ilmi.

Tallinn-Nõmme

Põllu 63

10. okt. 54.

Kallis Lehti!

Sa oled hea ja ei oska sulle lihtsalt seletada, kuidas see on mulle troostiks. Siia aga kulub nii ära, kui tunned, et keegi hoolib ja püüab aru saada.

Sain su kirja just kinosaal, vaatasime filmi “Juhtum taigas”. Meil ikka enamasti kord nädalas on kino. Mul istus üks sinne “austaja” kõrval, kuid olin kannatamatu, andsin talle ümbriku vaadata (ilus mark oli), ise aga lugesin kohe su kirja. Aitäh, Lehti. No muidugi olen ma endiselt optimistlik ja hing on mul visa. Vilistan surnukuurile. Veel ikka ei opereerita mind, olen siin juba vana oleja, kuid ma ei karda ka. Küll kuidagi läheb.

Ajaviiteks jändame väikselt poistega, tühjust asjast on teinekord lõpmatult hea-meel, või jälle väga kurb. Mul on üks metsikute silmadega cow-boy, vist Tori hobuinstituudist. Tore on vahest. Mõnikord jooksen teisele korrale, kus on praegu peale lõikust voodis üks tore kooliõpetaja Palm ja üks klaverimängija. Hea ja seltsimehelikult lõbus on meie vahekord. Ja siis vehime teiste tüdrukute noormehi üle, nemad jälle meilt. Õpime mängima piljardit ja koroonat. Seinalehe kirjanduslik osa on ka minu vaev ja higi – isegi masinaga õppisin kirjutama teises majas punases nurgas. Kunstnik Tertius aga hoolitseb seinalehe joonistuste ja kunstilise kujundamise eest. Kurivaim joonistas sõbralikke šarše meie inimestest ja – mind ka. Marsin raamat kaenlas ja sullepea lõõgivalmis kui ilmatu oda, raamatu peal on “LUULE” ja hästi on tabatud nagu-nii. Allpool võtab mind käed laiaili vastu üks prillidega onkel, kellega ainult korra olen jalutanud. Ma algul päris vihastas, kuigi on joonistatud ka teistest ja umbes samas toonis. Tertius ainult irvitab ise.

Helilooja Hillar Kareva otsis mind siit üles – tahab laulutekste.¹⁰ Vast tõesti siis, kui mind rohkem ergutatakse, hakkam midagi liigutama ka.

Ega ma nii väga laisk polegi – olen üht-teist kirjutanud. Aga ikka nii – üht kui teist. Midagi sellist pole, millele võiks ausalt uhke olla. Laulutekste ja muud sellist. Sinu mõtted selle kooli kohta on head. Vast tõesti sobib see kultuuritöötajate kool. Kui saan omaga hakkama siin selles majas, siis astun samal sügisel. Kuidas siis, vist on tarvis anda sisseastumiseksamid või mismoodi? Tõesti ma ei taha mittemidagi muud kui õppida. Hakkam kuulama, kuis see on ja mis, et siis suvel saaks anda sisseastumiseksamid. Õppida väikselt jõuan siin ikka, ainult ma pean vist õppeplaani või kava kuskilt hankima. Jah. Muud ma ei tahagi, siis kujuneb kõik ise-endast, vast jõuan ka kunagi Tartuni.

¹⁰ Hillar Kareva (1931–1992) on viisistanud mitmeid Ilmi Kolla tekste, nt. “Heinavedu” (Stalinlik Noorus 1953, nr. 2), “Kauneim näärripuu” (Stalinlik Noorus 1954, nr. 12).

Õpin ja sealjuures kirjutan luuletusi – ja vast aja jooksul jõuan nii edasi. Kaasüüriliseks on vaja end kaubelda, kuid usun, et seegi on ajajooksul võimalik. Võibolla aitab Bruno ema energia siin, kuigi ma selle perekonnaga ei klapi enam nii nagu varem. Ah, ma praegu üldse ei mõtle selle viimase punkti üle. Mitte kuidagi ei vaeva see mu südant praegu. Nii on parem. (Jutt on Brunost.)

Mul on nii paha ja piinlik – “Noorte Hääles” oli ühele mu väga vanale tekstile kirjutatud Veenre laul “Puhkehetkil”.¹¹ See on nii nõrk, vastik tekst, ei mäleta enam, millal selle valmis soperdasin. See on rahvalaulikus ja nüüd lehes ka, aastate pärast. Oma töö, kuid pean punastama paratamatult. Mille pagana pärast nad seda nüüd veel kasutavad! Vat kui halb, kui vahel praaki toodad.

Siiski, ma pean sulle kirjutama mõne oma salmi. Järgmine kord kirjuta, mis arvad.

Sügisene tervitus.¹²

- 1.) Nüüd laine märjaks peksab kaldakivid,
liiv rannal enam kuivada ei saa.
Ja mere kohal kured lähvad rivis,
on jälle sügis üle Eestimaa.
2. Siin Kadriorg neid sügistorme kuuleb,
täis tuult on Matsalu ja Peipsi veed.
On sügis seal, kus südilt läbi tuule
käib minu vennas oma kooliteed.
3. Tä ümber kodumetsad kohisevad
ja kuldseid lehti palju on ta teel.
Nii kaua, kuni jälle tuleb kevad
on ainult õppida seal koolis veel.
4. Ma saadan oma tervitused sinna,
on meeles kodupaik mul igal pool,
kuid nagu sealgi, nii ka meie linnas
on praegu väga palju tööd ja hoolt.
5. Sa õpi, vennas, kasuta neid aegu,
ma soovin edu igas sinu teos.
Ei saa ma ise tõesti tulla praegu,
ka mind see sügis kohustab ja seob.
6. Kolmnurkses rivis kured läksid teele,
nüüd hetkeks pilvitu on taevakaar.
Ja särab päikest vahusele veele,
on kuldne sügis üle Eestimaa.

¹¹ Ilmi Kolla laulutekst “Puhkehetkil” ilmus U. Veenre viisistatuna “Rahvalaulikus I” 1952. a. ja Noorte Hääles 10. nov. 1954.

¹² Luuletus ilmus trükist postuumselt avaldatud kogus “Luuletused” (1957).

See ongi üks viimaseid mul üldse. Jaa, mul on meeles, kuidas kolasime Pirital ja mujal. Ainult neid värsse ei mäleta. Mul on nii palju selliseid, otse pakkidena. Surjus¹³ nad seisavad, vast on omal lusti kunagi vaadata. Armastust mis hirmus. Ainult mõned on sellised, mis meeldivad praegugi.

Sa oled vahva ikkagi. (Sa tead, mida ma sellega mõtlen.) Mina sinu olukorras ei tea koguni kuidas käituks. Pole viga midagi, Lehti. Elu läheb edasi ja kes võib öelda, mida kõike tal veel varuks ei ole. Meie aastates ei ole õigus mõelda teisiti. Igal päeval on tegelikult ikka midagi uut anda, isegi mulle siin rohtude- ja surmalõhnalises ümbruses. Tugev peab olema.

Tead kui valus on vahest. Kui õhtuti tuleb kõrvaklappidest ilusat igatsevat muusikat, siis paneb oigama.

Füüsiliselt olen veel tugev, kuid hinge käristab. Aga see on nii, et ise sugugi ei tea, mida tahaks. Seda, mis oli, õiguse poolest korrata ei taha, tagasi ei ihalda. Või siiski? Kuid ikka vist on see ootus millegi järele, millel pole praegu nime, mis on veel ees, on tulemata ja võibolla ei tulegi. Lihtsalt rebib. Õnneks jääb vähe aega siin unistada ja muretseda. Hommikul on kirjeldamatult hea uni, tuleb jõuga lasta end voodist välja kiskuda peale hommikust kella. Kordamööda üks mu toakaaslastest on teiste hommikune ergutaja, kas või külma veega. Pagana hea on siin magada, tuba on jahe ja karge. Päev on ka kiire, kaine ja vast ka mugav. Siis peale lõunat ei anta aega. Millal tuleb magada, millal aga kutsutakse mind toast välja jalutama. Nõnda läheb. Inimesi on palju, üksteist ei lasta nukrutseda.

Kas sa “Noorte Hääle”juurest Arno Ottinit tead? Luuletas ka veidi. Ta on ka siin, kuid tal on meningiit. Peaaju tuberkuloos. Hoitakse eraldi tubades neid ja nad peavad kogu-aeg lamama, ei tohi külalisi vastu võtta ega absoluutselt midagi lugeda. Lähedane tavalisele hullumeelsusele. Seepärast neid hoitakse tubades eraldi kinni ja meie kutsumegi neid “hulludeks”. Ma ei ole kuulnud, et nad just märatsenud oleks, aga üks poisike (10-aastane) koledasti kriiskab ja räägib alati, kui teda vist selja-ajusse süstitakse. Vat siis, mis võib kõik mõnega juhtuda.

Uut ei tea ma midagi. Linna pole saanud – pole mõjuvat põhjust olnud. Ikka ainult oma ümbrus, Nõmme, Kivimäe, Hiiu jne. Isegi India film “Hulkur” jäi mul sedasi vaatamata, kuigi kõik seda kiitsid. Terves linnas jooksis kaua aega, kahes seerias.

Tähendab jään jälle ootama su kirja, sest sind ennast näha – see on segane lootus. Õpi hästi!

Seniks siis lugemiseni.

Ilmi.

PS. Käekiri on mul käest ära, peab olema püsivust ja kannatust, et aru saada. Sinul ka samuti. Andsin su kirjast reisikirjelduse osa lugeda oma toakaaslasele. Puuris, puuris, kuid aru ei saanud kuigi palju, enne kadus tal kannatus. Aga teineteist mõistame vist hästi.

Tallinn–Nõmme
Põllu 63.

¹³ Vanematekodus.

Ilmi Kolla haiglas.
KM EKLA, A-37:5384

Kivimäel, 1. detsember 1954.

Kallis Lehti!

Jälle on palju aega mööda läinud viimasest kirjast. Kuidas elad, mu armas, pai sõber? Sügis on tulnud, nüüd on talvgi juba käes, paks lumi mändide all; tead, seal kus suvel olid meie lamamistoolid ja raamid. Aga muidu on kõik ikka veel vana viisi. Elan nüüd küll kirurgilisel poolel, kuid keegi ei taha mind veel lõigata. Meie toas on 5 toredat tüdrukut, kõik juba kord või paar operatsioonil käinud. Seljad on neil risti-rästi sidemetesse mässitud, pikad roosad armid üle selja, ainult mina olen seni puutumata. Väljas suurt käia ei saa – vinged, vastikud ilmad. Kolame mööda maja, õpime piljardimängu ja mürame. Midagi pole teha. Mõned – need eriliselt virgad – koovad, õmblevad. Mina peamiselt magan, loen ja vedelen muidu. Ma ei usu, et kunagi elus enam tuleb sellist võimalust või tahtmistki nii palju vedeleda ja laiselda. Kole päris kõrvalt vaadata ja mõelda, kuid mulle on see praegu üsna konti mööda. Olen ju ikka haige, õhtuti on palavik veidi ja kopsumaht on nii väike, et väga ruttu paneb lõõtsutama. Terve inimene muidugi iialgi ei taluks sellist jõude-elu.

Käisin ka noorte autorite seminaris – nõupidamisel Kirjanike Liidus.¹⁴ Juta Kaidla¹⁵ oli seal ja Mai-Liis¹⁶ ka. Ning siis nad tutvustasid mulle Helju Rammot¹⁷ seal. Tore tüdruk, päris kahju, et ma teda varem ei tundnud. Muidu polnud seal midagi erilist; need novellivõistluse laureaadid¹⁸ tegid jõe tähtsat nägu ja pidasid kõnesid. Kalev Raave¹⁹ istus oma naisega üksi kõige esimeses reas ja oli lai leht. Ühe päeva ma käisin seal, teist enam ei läinud, sest see ükski väsitas mu nii rängalt ära, nagu oleksin päev läbi füüsilist tööd teinud.

¹⁴ Kirjanike Liidu noorte autorite seminar-nõupidamine toimus 31.10–01.11.1954 Tallinnas.

¹⁵ Juta Kaidla (1923–1968), luuletaja.

¹⁶ Mai-Liis Alamaa, noor luuletaja, kellega Ilmi Kolla pidas kirjavahetust.

¹⁷ Helju Rammo (1926–1998), kirjanik.

¹⁸ Novellivõistluse laureaadid olid E. Rannet (“Elulõimed”), V. Panso (“Näitleja Joller”), E. Tennov (“Trapets 561”), K. Raave (“Vesiroos”), R. Vaidlo (“Mees vabrikust”).

¹⁹ Kalev Raave (1925–2004), ajakirjanik, kolhoosiesimees, kirikuõpetaja. Oli aastatel 1951–1953 ajalehe Pärnu Kommunist toimetaja.

Küsisin täna arstilt, millal ma ükskord ometi lauale pääsen. Ütleb, ärgu ma kiirustagu, aega olevat küll. 5 kuud juba ootan, ikka veel et ärgu kiirustagu. Arvan siiski, et varsti tuleb minna, nüüd nad lõikavad kahes toas, oma 5 haiget korraga. Toodi uusi aparate, uus röntgen ja lõikuslauad. Ületavad plaani ja hekseldavad rohkem päevas läbi.

Nüüd aga pean sulle jälle midagi pihtima. Küll oleks hea, kui sa praegu oleksid siin ja mu korralikult läbi peksaks, nuhtleks ja raputaks. Pole ilmas suuremat tuulepead minust. Siin üks toa-kaaslane Nelli ikka vahest kolgib mind (nimekski on ta mulle pannud “tainapea”). Selle kõigege olen hästi rahul, aga nüüd sain hakkama millegi hästi totraga, ei julge sulle rääkida. Keegi ei ole nii kergemeelne kui mina. Valetasin pea-arstile tont teab, mis kokku, sain registratuurist passi kätte – ja sõitsin ühe oma sümpaatiaga linna perekonnaseisumetisse. Noh, mis sa nüüd ütled. Meile anti mõned päevad aega (esialgu oli tarvis vaid avaldus anda), aga ega see kedagi targaks tee. Nii et korraga muudan nime – muu aga jääb endiseks. Miski ei muutu, olen edasi haiglas võibolla kevadeni. Mis siis saab, kuhu mind siit viiakse, pole praegu teada. Noh, see ongi tainapea viimane pea-aju sünnitus. Kõige narrim on, et absoluutselt keegi ei tea sellest, kuid mul on hirm, et äkki uurivad kuskilt või kuidagi välja. *Боже мой*²⁰, mis siis küll saab!

Ah, ma ei räägi rohkem sellest. See kõik on mul omalgi nii segane ja naljakas veel. Ei tea, mis tuleb.

Kuidas elad sina? Nii harva sa mulle kirjutad, ainult ähmane ettekujutus on mul sinu ümb-rusest ja elust.

Kuis sinu Hairiga on? Üldse, kallid Lehti, on mul millegist roppu moodi kahju, isegi ei saa aru, mis see on või kuidas. Millal sa tuled Tallinnasse jälle? Kas uue aasta alguses üldse ei saa? Ma jään ju ka nüüd ikka siia, tuleb kord hakata oma lugupeetud abikaasaga elama jne. Sügisel, kui hing sees, lähen õhtukeskkooli ja asi sihker.

Võibolla ei oskakski sulle kõike seda seletada, miks nii tegin. Vast sellepärast, et mitte olla nii üksik, nii laastu sarnane, mida tuul siia-sinna loobib. Mul pole ju ilmiski õiget kodu olnud (sa tead, kuis elasin Tallinnas Ferrumi²¹ juures ja mujal). Ei olnud seda ka Pärnus²² ega Surjus ega sealgi, kuhu mind kevadel oodati. Praegu pole muud kui Kivimäe haigla, kuhu olen vedanud kogu oma eluta inventari. Just sellepärast ei öelnud ära võimalusest kellegagi kõike jagada, sest koos on kergem.

Mis puutub armastusesse ja südamesse, siis see on mul kõige külmem ja ükskõiksem koht üldse. Sa mu Jumal, kuidas kord mõtlesin ja kujutlesin, et armastan Brunot, et temata on võimatu elada jne. Aga näed, kõik vedas teisiti – ja nüüd näen, et suudan küllalt hästi ka temata. Käisin Oktoobripühade ajal neil – ja kõik see oli ääretult võõras ja ükstupuha mulle. Mitte üks närv ei liikund.

Nii. Midagi muud erilist pole mul sulle pihtida. Päev läheb päeva järel – päris ühtemoodi. Vahest lipsan linna, vahest tullakse linnast siia, ootan telefoni – ja päevad lähevad. Lugesin Oblomovit²³ – noh, tema ka elas umbes sedasi. Pool raamatut on läbi, kuid Oblomov ikka veel ei tõuse voodist üles. Hinge teeb täis juba.

Minu koduseid (siin ma mõtlen oma vanemaid) pole mu elu huvitanud. Ah, mis siis ikka. Eks sul vist ole samuti. Palju sa kodustest tead? Või siiski?

²⁰ Mu jumal (vn. k.).

²¹ Kirjanik Mart Raua (1903–1980) hüüdnimi. Ilmi Kolla elas Raudade perekonna kodus Tallinnas 1952. a. kevadel.

²² Pärnus elas Ilmi Kolla üürikorteris.

²³ Vene kirjaniku Ivan Gontšarovi tuntuim romaan, ilmus esmakordselt 1858, eesti keeles 1934 A. H. Tammsaare tõlkes.